

Ηρώ Ψηφίδου

Μελέτη

του στιχουργικού έργου

Δευτέρη

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Διδακτικό σενάριο/πρόταση

FYLATOS PUBLISHING

Copyright για την ελληνική έκδοση
Ηρώ Ψηφίδου
© Εκδόσεις Φυλάτος, © Fylatos Publishing, Θεσσαλονίκη 2023

Συγγραφέας: ΗΡΩ ΨΗΦΙΔΟΥ

Επιμέλεια: © Fylatos Publishing
Γραφιστική επιμέλεια: Χρύσα Γκανούδη © Fylatos Publishing

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη και του συγγραφέα, κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

© Εκδόσεις Φυλάτος, © Fylatos Publishing
e-mail: contact@fylatos.com
web: www.fylatos.com

ISBN: 978-960-658-204-2

Ηρώ Ψηφίδου

Μελέτη
του στιχουργικού έργου
Δευτέρη
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Διδακτικό σενάριο/πρόταση

Εκδόσεις Φυλάτος
Fylatos Publishing
MMXXIII

*Στον άντρα μου, Νεκτάριο,
με την ευχή να τραγουδάμε μαζί
μέχρι τα βαθιά γεράματα*

Νιώθω την ανάγκη να εκφράσω τη βαθιά μου ευγνωμοσύνη προς τον στιχουργό Λευτέρη Παπαδόπουλο, που αγκάλιασε την μελέτη αυτή με γνήσιο ενθουσιασμό και έδωσε την άδεια να συμπεριληφθούν τα τραγούδια του στο παρόν σύγγραμμα. Επίσης, ευχαριστώ τα παιδιά του, Νότη και Υακίνθη, για τη βοήθεια που μου προσέφεραν. Θα 'θελα με το βιβλίο αυτό να τιμήσω τους Έλληνες τραγουδιστές και μουσικούς που με το έργο τους με έφεραν σε επαφή με τους στίχους του Λευτέρη Παπαδόπουλου. Τέλος, θερμές ευχαριστίες προς τον γλύπτη και ακαδημαϊκό Θεόδωρο Παπαγιάννη, που είχα την τιμή να γνωρίσω στο μουσείο του στο Ελληνικό Ιωαννίνων και μου επέτρεψε να συμπεριλάβω το γλυπτό του στη διδακτική μου πρόταση.

*Την αγάπη μου για την ποίηση και τα τραγούδια
την οφείλω στη μαμά μου και στη γιαγιά μου,
που μου απήγγελαν ποιήματα και
μου μιλούσαν για τους δημιουργούς.*

«Να γεμίσει η κάμαρη ευωδιά»

«Βάλε κι άλλη αγάπη στο τραπέζι.
Κάποιος πονεμένος θα βρεθεί.
Το παιδί ξανάρχισε να παίζει.
Το κανάρι πάλι κελαηδεί.»¹

«Τα τραγούδια μου» Λ. Παπαδόπουλος

«Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος έφτιαξε ποίηση με τα υλικά
του τραγουδιού».

Νίκος Μωραΐτης²

1 «Τα τραγούδια μου» Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2002

2 «Τα τραγούδια μου» Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2002

Το τραγούδι, ως συνολική μορφή, αποτελεί έναν κορυφαίο τρόπο έκφρασης, επηρεασμού, ενδυνάμωσης που συγκινεί ανθρώπους όλων των κοινωνιών και όλων των εποχών.

Το σύγχρονο ελληνικό τραγούδι, από το 1960 και μετά, αποτελεί μία ιστορική και κοινωνιολογική πηγή που είναι συνοδοιπόρος των ποιημάτων και των πεζών κειμένων της περιόδου.

Κορυφαίος στιχουργός των δεκαετιών μετά το 1960, είναι ο Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Ο ίδιος δε χαρακτηρίζει τον εαυτό του ως ποιητή. Λέει χαρακτηριστικά: «...ουδέποτε είπα ότι γράφω ποιήματα. Στίχους γράφω. Για τραγούδια. Μόνο στίχους».³

Ο Παπαδόπουλος τονίζει πως στα ποιήματα οι στίχοι δεν είναι απαραίτητο να είναι κατανοητοί και πως σε κάθε ανάγνωση του ποιήματος μπορείς να αισθανθείς και να κατανοήσεις διαφορετικά πράγματα. Το ίδιο ισχύει τελικά και στα τραγούδια του Λευτέρη Παπαδόπουλου. Μπορούν να διαβαστούν άπειρες φορές, χωρίς να κουράσουν, και πάντα να ανοίγουν νέες οδούς στη σκέψη και στο συναίσθημα. Επίσης, ενώ είναι κατανοητοί είναι συγχρόνως πλούσιοι. Τέλος, συναντούμε πολλούς στιχουργούς που γράφουν δυσνόητα, με περίπλοκα νοήματα και όχι «άμεσα και κατανοητά» όπως σχολιάζει ο Λευτέρης Παπαδόπουλος για τους στίχους των τραγουδιών του. Σύμφωνα με τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, πως αν και εκτιμούμε την προσωπική γνώμη του ίδιου, πιστεύουμε πως τα τραγούδια του είναι ποιήματα και μάλιστα ποιήματα υπέροχα.

Με τη γνώμη αυτή συμφωνεί και ο Μίκης Θεοδωράκης: «Είναι ποιητής. Δεν υπάρχει τραγούδι του Λευτέρη Παπαδόπουλου που να μην είναι ποίημα. Είναι ένα πραγματικό ποίημα. Αλλά ακριβώς αυτό που το κάνει να γίνεται οικείο, είναι ο τρόπος με τον οποίο βγάζει όλο αυτό το λούστρο που έχει η υψηλή ποίηση, και φτάνει στην ψυχή της ποίησης. Και με απλές λέξεις, με απλές εικόνες, με απλές ιστορίες το κάνει οικείο. Το κάνει δικό σου. Κι εσύ δέχεσαι ένα πράγμα που το θεωρείς πολύ απλό, αλλά στο βάθος είναι ένα ολοκληρωμένο ποίημα»⁴.

3 «Τα τραγούδια γράφουν την ιστορία τους», Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Ιανός ο Μελωδός, Θεσσαλονίκη 2006.

4 «100 ανέκδοτα τραγούδια», Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Ιανός ο Μελωδός Θεσσαλονίκη 2004

Έχουν γραφτεί πολλά για τον στιχουργό Λευτέρη Παπαδόπουλο από συγγραφείς, καλλιτέχνες, έχουν γίνει εκπομπές, αφιερώματα, άρθρα. Στο βιβλίο αυτό δε θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε το πρόσωπο του στιχουργού, γιατί απλά θα επαναλαμβάναμε τα εξαιρετικά σχόλια προς το πρόσωπό του: «Ζωγράφος συναισθημάτων, δεν έγραψε στίχους, αλλά μελωδίες με λέξεις, κάνει την τέχνη και την ομορφιά να φαίνονται φυσικά, αβίαστα, δωρεάν» και αμέτρητα άλλα.

Στη μελέτη αυτήν ο σκοπός μας είναι τελείως διαφορετικός. Γνωρίζοντας την αξία του έργου του Λευτέρη Παπαδόπουλου, σκοπεύουμε να φωτίσουμε τη δυνατότητα να συμπεριληφθεί το έργο του σε μεγαλύτερο βαθμό στα διδακτικά εγχειρίδια των μαθητών και να εκτιμηθεί η σημαντικότητά του. Για τον λόγο αυτόν, επιλέχθηκαν τραγούδια τα οποία θα είναι ενδιαφέροντα για παιδιά και κατανοητά από αυτά. Επίσης, έχουν διαλεχθεί θέματα που αφορούν τα παιδιά και ταιριάζουν με τα όσα διδάσκονται στο σχολείο. Τέλος, μέσα στις επιλογές είναι τα τραγούδια που καλλιεργούν το ήθος, τη δημοκρατία, τον σεβασμό, την αγάπη, τον έρωτα, τη φιλία. Τραγούδια που αναπτύσσουν την ευαισθησία των παιδιών στην τέχνη και την αισθητική, καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους και την ικανότητά τους να εκφράζουν τις σκέψεις τους με σαφήνεια και ακρίβεια.

Η ποίηση είναι ένας σημαντικός πολιτιστικός θησαυρός και ένα από τα πιο βαθιά εκφραστικά μέσα που διαθέτουμε. Η διδασκαλία της ποίησης στο σχολείο μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν την ευαισθησία τους στη γλώσσα και την τέχνη, να βελτιώσουν τη γραπτή και προφορική εκφραστικότητά τους και να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και ανάλυση. Η διδασκαλία της ποίησης μέσα από μελοποιημένα ποιήματα μπορεί να ενισχύσει το αναγνωστικό ενδιαφέρον των μαθητών και να τους βοηθήσει να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση της ανθρώπινης εμπειρίας και της ανθρώπινης κατάστασης.

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια ολοένα αυξανόμενη τάση για συνδυασμό της τέχνης με τη διδασκαλία των παιδιών όλων των ηλικιών. Ο συνδυασμός αυτός είναι δυναμικός και προσφέρει σπουδαία όπλα στη φάρμακα του εκπαιδευτικού. Οι μεγάλοι μας ποιητές γίνονται γνωστοί στα παιδιά από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού, ακόμα και από το Νηπιαγωγείο. Παράλληλα, τα σχολικά βιβλία προβάλλουν πίνακες ζωγραφικές, γλυπτά, μουσικά κομμάτια κ.λπ. Επίσης, πολλοί εκπαιδευτικοί στα πλαίσια της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, μελετούν για τη σχέση και άλλων τεχνών με τη διδασκαλία, όπως ο κινηματογράφος και το θέατρο.

Στο μονοπάτι αυτό κινείται και το παρόν πόνημα, ως ένα λιθαράκι για την προσέγγιση της τέχνης και τον συνδυασμό της με τη διδασκαλία. Πέρα από ελάχιστες περιπτώσεις, κυρίως στο Λύκειο, δεν υπάρχουν αναφορές στα ποιήματα Ελλήνων δημιουργών μετά τη δεκαετία του 1960, στην ύλη των σχολικών βιβλίων.

Δυστυχώς, απουσιάζουν οι στιχουργοί, εκτός λίγων εξαιρέσεων. Συγκεκριμένα, ένα και μοναδικό τραγούδι του Λευτέρη Παπαδόπουλου «Η μάνα μου» υπάρχει σε όλη την ύλη των τάξεων και βρίσκεται στο Ανθολόγιο Ε΄-ΣΤ΄ τάξεων του Δημοτικού σχολείου.

Τα τραγούδια μαθαίνονται, βέβαια, μέσα στην τάξη ή στις σχολικές γιορτές, όταν ειδικά συνδυάζονται με τις εθνικές επετείους. Παρόλα αυτά, δεν υπάρχει μία ολόπλευρη προσέγγιση των τραγουδιών αυτών που είναι απόλυτα συνδυασμένα με τα γεγονότα του τελευταίου αιώνα, ούτε και κάποια ανάλυσή τους. Πρόκειται για την τέχνη του απλού λαού άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία και την πορεία της τέχνης των προηγούμενων αιώνων. Είναι απογοητευτικό το ότι αποσιωπάται το καταπληκτικό αυτό κομμάτι της νέας ελληνικής τέχνης, το τραγούδι.

Αξίζει εδώ να σχολιάσουμε, την ανάγκη των παιδιών για την απλότητα. Στα μικρά παιδιά, όπως και σε παιδιά της εφηβείας, δεν αυξάνει το ενδιαφέρον τους για τη λογοτεχνία η δαιδαλώδης γραφή και οι περίπλοκοι συνδυασμοί λέξεων. Αντιθέτως, τα παιδιά αναζητούν απλές εικόνες, λέξεις, νοήματα που μπορούν να κατανοήσουν. Έτσι, ενώ θα αγαπήσουν τα ποιήματα των σπουδαίων ποιητών μας, πολύ πιο δύσκολα θα τα κατανοήσουν. Όλα τα παιδιά του Δημοτικού σχολείου και του Γυμνασίου θα μάθουν να τραγουδούν τα υπέροχα κλασικά μας ποιήματα για την Ελευθερία, τη Δημοκρατία, τη Δικαιοσύνη, την Ισότητα. Μαζί με αυτά, αντάξια είναι και τα τραγούδια του Λευτέρη Παπαδόπουλου και αξίζουν να μελετηθούν ανάλογα. Τραγούδια όπως το «Οκτώβρης ήταν» που με απλές κουβέντες αποτυπώνει στο μυαλό του αναγνώστη και ακροατή την ανάγκη για την ελευθερία, μπορούν να διδαχθούν στα παιδιά.

Πρέπει να γίνει ευρέως αντιληπτό πως το έργο του Λευτέρη Παπαδόπουλου αξίζει να συμπεριληφθεί στην εκπαίδευση των παιδιών μας και ο στόχος αυτής της μελέτης είναι αυτός.

Η ποίηση του Λευτέρη Παπαδόπουλου συνδέει ήρεμα και αβίαστα το νέο ελληνικό τραγούδι με το παραδοσιακό. Ο ίδιος σχολιάζει πως: «Τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια είναι έργα άφθαστης τέχνης». Λαμβάνοντας, λοιπόν, στοιχεία από το ελληνικό παραδοσιακό τραγούδι, δημιουργεί φρέ-

σκα τραγούδια, ιδιαίτερα ευχάριστα για τα παιδιά, που κινούνται πάνω στους ίδιους κανόνες. Παράλληλα, γράφει τραγούδια για παιδιά, όπως και ναουρίσματα, όπως τραγουδιούνται στον ελληνικό χώρο για αιώνες. Ο Γιάννης Ευσταθιάδης υποστηρίζει για κάποιους στίχους πως: «Θα έπρεπε να διδάσκονται ως παράδειγμα ιδεατής παρομοίωσης, αφηρημένης μεν, αλλά με σχεδόν ζωγραφική διάσταση»⁵.

Η μοναδικότητα του Λευτέρη Παπαδόπουλου, παρόλα αυτά, δε σταματάει εδώ. Η μοναδικότητά του και η ιδιαιτερότητά του είναι η ολοκληρωτική ελληνικότητα του έργου του. Αρχίζοντας από τη σχέση με το ελληνικό δημοτικό τραγούδι, συνεχίζει η σύνδεση με το ρεμπέτικο, το σκωπτικό και το λαϊκό τραγούδι και τέλος με το νεότερο τραγούδι των τελευταίων δεκαετιών. Προσεγγίζοντας με μεράκι τα τραγούδια του Λευτέρη Παπαδόπουλου αναγνωρίζουμε και μία βαθιά σχέση με την πίστη των Ελλήνων. Στα τραγούδια του, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων τριών- τεσσάρων τραγουδιών που είναι πιο «μάγκικα», γίνεται αναφορά στο πρόσωπο του Χριστού, της Παναγίας και τον Αγίων με απόλυτο σεβασμό. Τα πρόσωπα αυτά, ταυτισμένα με την Ελλάδα και τη ρωμιοσύνη, εμπλέκονται στη ζωή του Έλληνα, όπως εμπλέκονται και στους στίχους του. Συνάμα, το «άγγιγμα» στο πένθος και στον θάνατο είναι απόλυτα συνυφασμένο με την ελληνική αντιμετώπιση του θρήνου. Στην πορεία της μελέτης γίνεται εκτενής ανάλυση πάνω στους στίχους, για όσα ήδη αναφέραμε.

Η ελληνικότητα του έργου του εντυπώνεται και με άλλον τρόπο. Ο στιχουργός αναζητά τον ιδανικό ήρωα. Τον εντοπίζει και τον εξυμνεί. Δημιουργεί έτσι πρότυπα για τα νέα παιδιά, που δυστυχώς, δε βρίσκουν ανάλογα στη σημερινή κοινωνία. Μέσα από τα ιστορικά γεγονότα που σχολιάζονται στα τραγούδια του, υπάρχουν οι απλοί καθημερινοί άνθρωποι της Ελλάδας του τελευταίου αιώνα που εμφανίζονται και «παρουσιάζονται» στον αναγνώστη- ακροατή. Επίσης, μεγάλη είναι η συλλογή με τα προσφυγικά, επαναστατικά τραγούδια και εκείνα που αναζητούν την ελευθερία και τη δημοκρατία. Οι συλλογές αυτές είναι εύφορος τόπος για όλους τους νέους και τους εκπαιδευτικούς, ώστε να κατανοήσουν το κλίμα της εποχής.

5 «Τα τραγούδια γράφουν την ιστορία τους», Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Ιανός ο Μελωδός, Θεσσαλονίκη 2006

Τέλος, μαζί με την ελληνικότητα, θα ταιριάξουμε στη μοναδικότητά του και την αγνή μορφή του έρωτα που προτείνει στις νέες γενιές. Φυσικά, ο Λευτέρης Παπαδόπουλος έγραψε στίχους για όλα τα κοινωνικά προβλήματα και τα ερωτικά. Αν σταχυολογήσουμε μερικά από αυτά θα βρούμε μερικά διαμάντια που τραγουδούν την αληθινή αγάπη. Γιατί άλλο μπορούμε εξάλλου να μιλήσουμε στα παιδιά, παρά για την αγάπη; Και ακόμα καλύτερα να την τραγουδήσουμε;

«Οι άγγελοι τραγουδάνε. Και οι ερωτευμένοι επίσης.
Πίσω από κάθε ανάταση,
από κάθε μεράκι, μια κιθάρα
περιμένει έτοιμη να πάρει τα λόγια και
να τα ταξιδέψει από χείλη σε χείλη.
Δεν είναι λίγο αυτό.
Είναι η χαρά να δίνεις χαρά στους άλλους,
είναι αυτό που μας βαστάει στη ζωή.»

«Τα ρω του Έρωτα» Οδυσσέας Ελύτης⁶

6 «Ποίηση», Οδυσσέας Ελύτης, εκδ. Ίκαρος 2002

1

«Δέσε μια κορδέλα στα μαλλιά»

Μελέτη των τραγουδιών του Λευτέρη Παπαδόπουλου

Στο πρώτο μέρος έχουμε επιλέξει τραγούδια που είναι ταιριαστά με παιδιά όλων των ηλικιών. Επιλέξαμε βάση των θεμάτων και του λεξιλογίου τραγούδια που εντάσσονται σε μία από τις ομάδες που ακολουθούν.

Σε κάθε κατηγορία υπάρχει ένα κείμενο όπου εξηγούμε πώς προσεγγίζει ο Λευτέρης Παπαδόπουλος το συγκεκριμένο θέμα. Σε αρκετές ομάδες υπάρχουν σχόλια και για κάθε τραγούδι χωριστά.

Σκοπός του 1^{ου} μέρους είναι να ταξινομηθεί, όσο είναι δυνατό, το τεράστιο έργο του και να είναι δυνατόν να προσεγγιστεί από όποιον ασχολείται με παιδιά.⁷

Τραγούδια-ποιήματα ταιριαστά με τον Δ.Π.Π και την Κατοχή 1940-1944

Στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση φιλοξενούνται πολλά ποιήματα και τραγούδια Ελλήνων λογοτεχνών που αφορούν στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ειδικότερα στην Κατοχή 1940-1944. Πολλά από αυτά χρησιμοποιούνται και για τις σχολικές γιορτές που γίνονται κάθε χρόνο. Παράλληλα με τα εξαιρετικά αυτά λογοτεχνικά διαμάντια, όπως το «Άξιον Εστί» του Οδυσσέα Ελύτη, ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου κ.λπ., μπορούμε να εντάξουμε και τα τραγούδια του Λευτέρη Παπαδόπουλου. Οι στίχοι των τραγουδιών αυτών είναι βαθιά ανθρώπινοι και ρεαλιστικοί.

7 Σημαντική σημείωση: Όλοι οι τίτλοι τραγουδιών του Λευτέρη Παπαδόπουλου προέρχονται από τα βιβλία που θα σημειωθούν παρακάτω και χάρη συντομίας δε θα σημειώνονται σε κάθε σελίδα της Μελέτης.

«Τα τραγούδια μου» Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2002

«Τα τραγούδια γράφουν την ιστορία τους», Λ. Παπαδόπουλος, Εκδ. Ιανός ο Μελωδός, Θεσσαλονίκη 2006

«100 ανέκδοτα τραγούδια» Λ. Παπαδόπουλος, εκδ. Ιανός ο Μελωδός, Θεσσαλονίκη 2004

Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος χρησιμοποιεί απλή και συγχρόνως πανέμορφη γλώσσα, γεμάτη παρομοιώσεις, μεταφορές, εικόνες. Η γλώσσα του είναι κατανοητή ακόμα και από τα παιδιά. Συνάμα, τα τραγούδια μέσα σε λίγους μόνο στίχους μεταφέρουν σπουδαία νοήματα και δεν κουράζουν το παιδί ως αναγνώστη. Ένα πέρασμα από τα παρακάτω τραγούδια που επιλέξαμε, ξεναγεί τον αναγνώστη στην Αθήνα του πολέμου, στην Κατοχή, στη φτώχεια της περιόδου, στις δυσκολίες. Συγχρόνως, όμως, πάντα υπάρχει η λεβεντιά, η αλήθεια και τέλος η ελπίδα που έχουν ριζώσει στο έργο του καλλιτέχνη.

Στις παρακάτω επιλογές τραγουδιών εντοπίζουμε τραγούδια ήπια-θρηνητικά-περιγραφικά και τραγούδια με παλμό -πιο επιθετικά-επαναστατικά.

Στην πρώτη ομάδα ανήκουν σαφώς τα παρακάτω:

- «Καισαριανή»
- «Σε μας δε φτάνει το ψωμί»
- «Φεγγάρι μου φυλακισμένο»
- «Μη με ρωτάς»
- «Συρματοπλέγματα»
- «Στην αλάνα»

Αν και υπάρχει παλμός στο τραγούδι, σίγουρα πρόκειται για ένα θρηνητικό τραγούδι, ένα μοιρολόι

- «Μιλώ γι' αυτούς»

Το τραγούδι αυτό αν τραγουδηθεί με εντονότερο ρυθμό θα μπορούσε να ενταχθεί κάλλιστα στα επαναστατικά τραγούδια

- «Βροχή και σήμερα»

Στη δεύτερη ομάδα των πιο επαναστατικών τραγουδιών συναντούμε τα:

- «Ξεγυμνώστε τα σπαθιά»
- «Μίλα μου για τη Λευτεριά»
- «Οκτώβρης ήταν»

Η Μελέτη των στίχων του Λευτέρη Παπαδόπουλου είναι μία προσπάθεια εμβάθυνσης στο έργο του στιχουργού, υπό το πρίσμα της εκπαίδευσης. Οι στίχοι του, που τραγουδιούνται από τους Έλληνες εδώ και δεκαετίες, αποτελούν πλέον ένα πυλώνα της ελληνικής λαϊκής μουσικής και μεταφέρουν μηνύματα για τα μεγάλα ερωτήματα της ζωής. Η μελέτη των στίχων συγκινεί βαθιά και γεννάει προβληματισμούς στη νέα γενιά. Για τον λόγο αυτόν, στο δεύτερο μέρος της «Μελέτης» υπάρχει πρόταση διδασκαλίας 27 τραγουδιών του καλλιτέχνη με την ευχή να πλουτίζουν τα τραγούδια του τα μαθήματα του ελληνικού σχολείου.